

An aerial photograph of a forest. The center of the image shows a large, circular clearing with a mix of green and yellowish-green vegetation. This clearing is surrounded by a dense forest of evergreen trees, with some trees showing yellow and orange autumn foliage. The overall scene is captured from a high angle, looking down on the forest canopy.

SUO SIELLÄ

Mika Honkalinna

DOCENDO

*Mies suolla
vai suo miehessä*

*Ei kannata yllyttää
hullua
lähtee se kuitenkin
nevalle*

*Sanovat
turhaa ja rämpiä
sanoo
taivas ja helvetti*

*Sanovat
hikeä ja tuskaa
sanoo
nauttia ja uudestaan*

Eikä suo lopu

*hapan rahka
hyllvä ruoppa
armoton aapa
kalvakka neva*

Ei lopu suo kulkemalla

*ei pääty
tiettömän tallominen
poluttoman polkeminen
miehen mielessä*

vaikka loppuisivat askeleet






SUO SIELLÄ

Mika Honkalinna

DOCENDO



Copyright © Docendo ja Mika Honkalinna 2023

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Kuvat ja teksti © Mika Honkalinna

Kustannustoimitus: Matti Karhula
Ulkoasu: Riikka Löytökorpi

Docendo
info@docendo.fi
www.docendo.fi

ISBN 978-952-382-679-3
Painettu EU:ssa



MIX
Paperi | Tukee
vastuullista metsänhoitoa
FSC® C002795



Aamu ja ehtoo 11

Rajamailla 19

Piilomietteitä 38

Hallaisilta mailta 75

Ojia ja karpaloita 97

Ojat umpeen 115

Latu suolle 141

Suo siellä 152

Lauluja keväälle 172

Aamu ja ehto

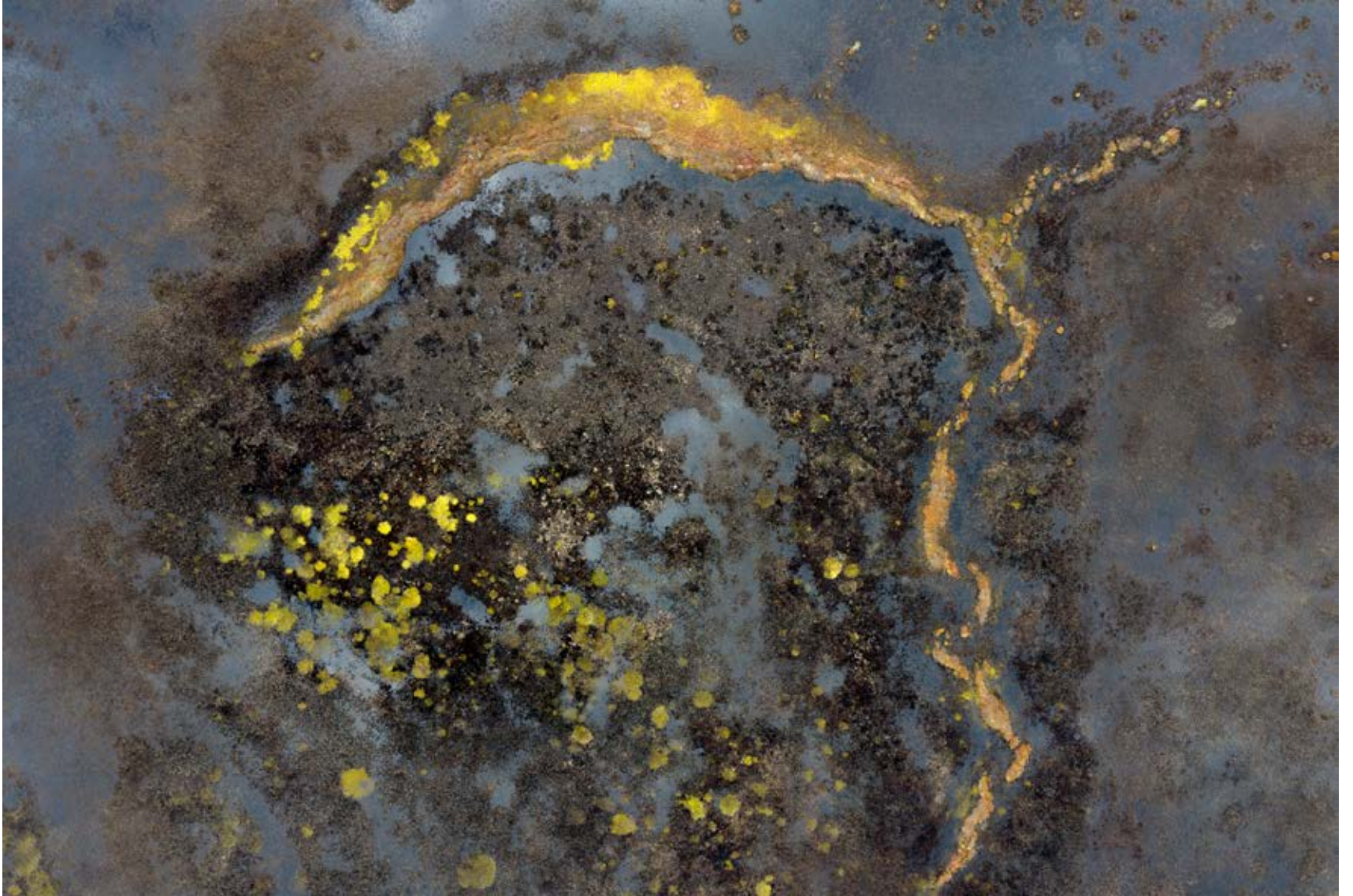
Muistikuvat tuolta aamulta ovat utuisia ja vuosikymmenten haalistamia, mutta tunnelma on edelleen väkevänä mielessä. Oli huhtikuun aamuyö ja auringonnousuun vielä aikaa. Olin polkenut kotoani halki nukkuvien kyllien, ohi kevätöisten tienvieripeltojen, joilta hyypät naukuivat haalean sumun pehmittämän pimeään keskeltä ja joiden metsäpuoleisilla reunoilla häämötti vaaleita lumirantuja. Poljin kilometrejä valtatie reunaa, jossa ohi jyräävien rekkojen puskema ilmanpaineaalto huojutti tasapainoani. Pienelle sivutielle käännettyäni sora alkoi ropista renkaiden alla ja lehtokurpat räpsyivät ilmaan polkupyörän valoissa tien luikertaessa yhä syvemmälle metsään. Viimein seisoin suoaukean laidalla katse kohti aamuruskon paisuvaa hehkua ja suon vastarantaa, joka ei ollut kovin kaukana, mutta piiloutuneena suota verhoavan sumuverhon taa. Sumun yllä aukeni selkeä taivas, jossa joku satunnainen pilvenhäntä venyi vaaleana hapsuna vielä hämärälle taivaankannelle, sinne mihiin aamuruskon nouseva valovyö ylsi vasta haaleana kajona. Suon keskellä pelattavan teerensoitimen ää-

nivalli väreili vastaan villinä ja kuumeisena, korkealla suon yllä päkättivät ja kitkuttivat taivaanvuohet. Kuovin viiltävänä venyvä valitus päättyi helisevään drilliin ja sekoittui kurkien aamua puhkoviin huutoihin. Koko suo huokui ja hengitti yhtenä mahtava olentona, joka tunki usvalonkeroitaan ympäröivän metsän tummiin lomiin, äänteli ja puhkui sille määrättyä sijaltaan. Haistoin suon, maistoin sen kolean aamuilman terävöittämän tuoksun, jota ilman olisi ollut vaikeampi muistaa. Suo oli mielesäni villimpää ja oikeampaa luontoa kuin mikään muu maisema, jossa liikuin.

Edessäni makaava suo-olio, kotisuo, riitti nyt, mutta haaveissa siintelivät luontokirjoista tutut suuret ja kaukaisemmat suot. Ne tuntuivat kovin saavuttamattomilta ja niiden kutsu tuli jostain toisesta maailmasta paksun sumuseinän takaa, sieltä missä piilotteli koko edessä oleva elämäni. Joskus jälkeinpäin mietin tuota aamuöistä suota vihjeenä tai lupauksena edessä olevasta tuntemattomasta, jonkinlaisena metaforana, aikana jolloin olin tuskin kuullut koko hienoa sivistyssanaa.



Syyskuu noin nelisenkymmentä vuotta myöhemmin. On myöhäinen iltapäivä ja istun aapasuon laidalla jossain pohjoisessa. Ilma on hauraan kuulas ja kirkas kylmenevän illan edellä. Edessäni avautuva suo on suuri, valtava. Katson elämässäni yhä useammin taaksepäin, eikä tulevaisuushorisonttini ole enää ääretön, päinvastoin, se tuntuu katsovan vastaan kylmin ilmein hämmentävän läheltä. Olenkohan jo myöhässä? Suo ei heikkoja auta. Suuren aavan vastaranta siintää kovin kaukana sinisenä horisonttivieruna. Seuraan illan pimenemistä, kun lännen rusko syvenee ja valkohohteinen usva ryömii matalana pitkin aavan pintaa, josta suomännyt ja kelot nousevat harsuina raaskuina vasten iltataivasta. Summaan tekemisiäni ja tekemättä jättämisiäni, mietin omia haalistuvia muistikuviani. Mietin istuinmättääni alle kätkeytyvää suon pitkäa muistia.



Rajamailla

Pikitienvarellä, lähellä kuntakeskusta, on vielä peruslappilaisia, uudemman ajan matalia ja usein punaisiksi maalattuja lautaverhoiltuja taloja, vilahtaapa joukossa jokunen kivitalokin. Päällyste päättyy ja kappaleen matkaa ajettuani käännyn pienemmälle hiekkatielle. Talot vaihtuvat kaksikerroksisiksi rintamamiestaloiksi pienin muunnelmin. Niitä putkahtelee harvakseltaan esiin pitkin tienlaitaa. Jotkut taloista ovat selvästi vapaa-ajan käytössä, kun taas toisissa asutaan vakituisesti: nätiksi hoidettuja pihamaita kukkaistutuksineen, koiratarhassa pikinokka pystykorva tai kaksi, pihalla henkilöauto tai neliveto lava-auto. Talot harvenevat, vastaan vierii metsää, tasapäisiä taimikoita, pieniä nevoja ja rämeitä, välissä metsittyviä ja pusikoituvia peltosarkoja. Siellä täällä pihamaan vallanneen lepikon ja syyske-

sän korkean kuloheinän keskeltä vilahtaa luhistunut katto, mustina ja lasittomina katsovia ikkuna-aukkoja ja sortunut navetta. Siirtoväen sotien jälkeen asu-mattomaan korpeen rakentamia ja raivaamia tiloja. Mietin, millaista on ollut elää täällä, mihin he kaikki ovat lähteneet, joutuneet? Rakentamisen ja kukoistuksen aika ei ollut pitkä. Ajat muuttuivat ja korpi-maan tarjoamat elinmahdollisuudet olivat rajalliset, ja pian sen jälkeen kun elämänmeno oli asettunut aloilleen, alkoi jo muuttoliike muualle, kylien ja talojen autioituminen. Nyt täällä liikkuu muunlaista porukkaa, niiden joukossa eräskin freelancekuljeskelija, valokuvaaja, joka etsii lyhintä reittiä suolle. Epäilen, että se raivaajakansa, joka tänne korpeen talonsa rakensi ja pihamaansa raivasi, ei ollut mitään soidenhailijaporukkaa.

Kuvittelen ohittaneeni jo viimeisen asutun savun. Tie vetää muutaman kilometrin luotisuorana halki ojitusten jäljiltä pusikoituneiden rämeiden ja korpinäreiköiden, kaartaa ja kiipeää karuilta suomailta nousevan selänteen laitaa, jossa vilahtaa vielä asuttu pihapiiri ja kohta toinenkin: punaiset pelargoniat verannan ikkunoilla, leikattu nurmikko ja kukkapenkki. Täällä asutaan; mihin sitä ihminen kotoaan... Mieli alkaa väijäämättä rakennella erilaisia arvoasetelmia: Täältä katsottuna Suomi näyttäytyy varmaan kovin erinäköisenä kuin etelän rintamaiden keskeltä. Sydäntalvi on täällä pitkä pimeään ja hämärän sekoitus, mutta sen sieluun käyvästä ilottomuudesta ja valottomuudesta on ulkopuolisena vaikea sanoa mitään. Ehkäpä jutun juju onkin siinä siunatussa hämärässä, omassa rauhassa ja hiljaisuudessa, mikä tekee elämästä elämisen arvoisen niille keille se on täällä mahdollista, ja mitä taas monenkirkuviin valoihin ja loputtomiin aktiviteetteihin tottuneen etelän ihmisen on vaikea ymmärtää. Harrastusmahdollisuuksiin näillä selkosilla liittyy ainakin tiettyjä reunaehtoja: metsästys ja kalastus voisivat olla osuva valinta, elleivät jopa niitä harvoja mahdollisia.





Käännyn joskus myöhempinä aikoina raivatulle metsäautotielle, joka jatkuu halki loputtomien taimikoiden, joiden väliin jää kapeita siivuja korkeampaa metsää. Mutkat ja pitkät suorat vuorottelevat. Tasaisin välein pääväylältä erkanevat sivupistoja ja ajouria. Tie huononee ja yritän pysyä kartalla. Lopputähti on enää kivikkoinen ja kuoppainen ura, joka on otettava tarkasti, ettei hajottaisi kulkupeliään. Tuuppaan auton uralta sivuun mäntykankaalle. Ympärillä olevista jäljistä päättelen, että muitakin kulkijoita riittää: nuotiopohjia – uusia ja vanhoja, jokunen haulikonhylsy ja tyhjiä oluttölkkejä, risa kumisaapas. Tuhannetta kertaa kummeksun epä määräisen roinan jättämistä metsään, autolla kuljettavan uran laidalle. Reppua pakatessa ajatukset

kääntyvät suoretkeilyyn sisältyvään tiettyyn helpouteen: kaikkien ainakin Sodankylän eteläpuolisten suursoiden äärelle pääsee lumettomana aikana vaivatta autolla, tavallisesti vielä useampaa reittiä. Kartta näyttää nytkin, että minun pitäisi olla hyvin lähellä suon reunaa.

Kovin montaa askelta ei tarvitsekaan ottaa, kun runkojen lomasta jo pilkahtelee valoa entenä avarammasta tilasta. Edessä häämöttävä suo kasvaa esiin sitä mukaa kun männikön pilaristo harvenee ja vaihtuu suonlaidan kitupuihin. Kova kivennäismaa ei enää vastaa askelen alla, vaan saapas vajoaa vetiseen sammalikkoon. Harpon sotkuisen varvikon halki, suomäntyjen ja naavatakkusten kuusten lomasta suoavaan avaruuteen. Pysähdyn katsomaan.



Suo leviää edessäni syyskesän lämpimässä iltapäivässä suurena liki puuttomana aapana, jonka yllä väräjävä lämpöväreily kohoaa ja haihtuu sinihäkärään autereeseen. Suon mittasuhteet vaikuttavat suunnattomilta, mahdottomilta hahmottaa ilman karttaa. Se jatkuu oikealle ja vasemmalle, piiloutuu katseelta metsäsaarekkeiden lomaan ja vastarannan matalien metsäselkien taa. Kun katsoo sopivasta kulmasta metsäsaarien ja niemikkeiden välistä, suoaukea lähes häviää horisonttiin, jonka ylle nousee naapurivaltakunnan korkea tunturi-ryväs. Suo makaa katseen alla ehdottomana, haastavana, kauniina ja hieman pelottavanakin: ota tai jätä!

Suolle tullessani astuin rajan yli. Suolla vaikuttaa määrittämätön toiseuden henki, suo on välitila; ei oikein vettä, mutta ei kovaakaan maata. Suon tuoksu käy vastaan väkevän juurevana, sen pinnan alta kuplivat höyryt imeytyvät raa'an suodattamattomina suoraan tiedostamattomaan. Suuren suon äärellä kulkija on pakotettu pysähtymään, arvioimaan mahdollisuuksiaan ja voimiaan, sitä mikä on mahdollista ja mikä ei. Peninkulmaisena aukeava märkä aapa lannistaa kulkijan aikeet, jos ei ole tarpeeksi tahtoa ja kulkemiseen ladattua merkitystä lähteä puskemaan vetisenä hyllyvälle pinnalle.



Kartalta katsoen on helppo mitata etäisyydet metreissä ja kilometreissä, mutta paljonko on kilometrejä takana sen jälkeen, kun on kulkenut kaikki matkalle osuneet ja ylipäänsä suolla kulkemisen mahdollistavien jänteiden umpiperät, kierrellyt ja kaarrellut rinkka selässä kaikki ketunlenkit ennen pääsyään suon laidalta päämääräkseen katsomaansa suosaarekkeeseen? Paljonko on takana tunteja?

Pienen lenkin heitettyäni pylläytän itseni varvikoon suonlaidan niemenkärjessä ja pidän evästauon. Suo on hiljentynyt kevään ja alkukesän mekastuksen jäljiltä. Suon yllä kiittää pieni sorsaparvi, joka pudot-

tautuu puolen kilometrin päähän allikkoalueelle. Annan ajan kulua ja pilvilauttojen liukua yli maiseman. Niiden alla leuhottelevan korpin ronkunta on kuin tuulen suhina suoheinissä – ilman niitä maisema tuntuisi pikkasen vajaalta. Suolta kiirivä kimakka kailotus saa minut nostamaan kiikarit silmilleni. Allikkoalueen takana suosaarekkeen kuusenlatvoissa on kaksi merikotkaa, joista toinen hakee siivet levällään tasapainoa sen oman painon alla notkuvassa latvuksessa. Arvioin, että olen näillä pohjoisen soilla nähnyt paljon useammin merikuin maakotkia.



Pohdin, miksi suomalaisema viehättää silmää? Sitä kun on yksinkertaisesti mukava katsella ja katse haakeutuu kuin luonnostaan suolle, missä sellainen vain on näköpiirissä. Metsän peitteisyydestä suon laitaan tultaessa avarammiksi avautuvat näkymät koskettavat varmaankin savanni-ihmisen tietoisuuden syvimpiä kerroksia. Luonnontilainen suomalaisema on luonnon itsensä luomaa ehyttä järjestystä, luontevia rytmejä, asioiden suhteita ja väriharmonioita, mistä puuttuu kaikki pakotettu geometria. Siksi vaikkapa joillakin soilla maisemaa halkova voimalinja tuntuu törkeää vakavammalta häiriötekijältä ja riitasoinnulta.

Huolimatta edessäni aukeavan näkymän viehätystyksestä olo on nihkeän haluton: ei huvita lähteä tunkemaan suolle, tekemään laajempaa kierrosta. Vänkään ja vatvon itseni kanssa työn alle ottamani tehtävän motiiveja ja syvempiä syitä. Se on poikkeuksellista, yleensä vain teen ja jälkeenpäin ihmettelen ja jossitelen, mitä olisi pitänyt tehdä toisin. Olin lähtenyt kameroinen pohjoisen soille toteuttamaan vuosikymmeniä vanhaa aiettani, luonnonsuojelulegenda

Urpo Häyrisen ja muutamien muiden innoittamaa nuoruuden haavetta. En ollut enää ihan nuori mies ja matkan varrella oli painolastiksi siunaantunut erinäisiä terveydellisiäkin riesoja, jotka laittoivat hieman miettimään. Syystä jos toisestakin kuvaussuunnitelmani toimeenpano oli venynyt, mutta enää sitä ei voinut siirtää, jos sen ylipäänsä aikoi toteuttaa. Olinhan lisäksi joitain vuosia aiemmin muuttanut Pohjois-Pohjanmaalle suo-Suomen äärelle. Olin ollut panevinani myös merkille, miten suot olivat jo pidempään olleet enemmän tai vähemmän sivuraitteella julkisesta keskustelusta. Valokuvaajatkin tuntuivat suurelta osin unohtaneen soiden olemassaolon. Arvelin, että sisäisten motiivieni ohella aiheelle voisi olla ihan oikeastikin tilausta. Joinain hetkinä iski kuitenkin nakertava epäusko, aihe tuntui turhan isolta ja laajalta, ylipäänsä turhalla wannabe-huuhailulta. Suohistoriani oli tosin jo varsin pitkä ja suuret aavat vetivät vastustamattomasti puoleensa, mutta koin että suominäni oli kasvanut toisaalla ja ihan toisenlaisille, paria kokoluokkaa pienemmille soille.

Suomaiden villi kauneus hurmaa ja viekoittelee yhä uusia kulkijoita huomaansa. Suurten soiden yksinäisyydessä on tilaa etsiä itseään ja koetella voimiaan. Mitä kaikkea kätkeytyy rämeiden, korprien, nevojen ja lettojen suopursuntuoksuiseen ja suomuralta lemahtavaan juurevaan olemukseen? Millaiselta soiden huikea kauneus näyttäätyy ilmasta katsottuna ja miten suot ovat muuttuneet nujerrettavista vitsauksista suojele- ja retkikohteiksi.

Kirja on mukaansatempaava tarinallinen valokuvateos suomalaisilta soilta, jotka ovat kappale kotomaamme kaikkein villeintä ja alkuperäisintä luontoa. Se vie lukijan niin pohjoisen tulvivalle aapasuolle, etelän keidassuolle kuin pohjois-karjalaiselle ennallistamisalueelle suo-ojia tukkimaan.

ISBN 978-952-382-679-3
KL 56.8



9 789523 826793